

UOT: 614.2:616-057

Rüstəmovə N.M., Qurbanovə M.H.*

AZƏRBAYCAN XƏZƏR DƏNİZ NEFT VƏ DƏNİZ NƏQLİYYATI DONANMASI İŞÇİLƏRİNİN ƏMƏK QABİLİYYƏTİNİN MÜVƏQQƏTİ İTİRİLMƏSİNDƏ GÖZ XƏSTƏLİKLƏRİNİN ROLU

*Akad. Zərifə Əliyevə adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi, Bakı şəh., AZ1114, Cavadxan küç., 32/15**Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu, Bakı şəh., AZ1022, Tbilisi pros., 3165**

XÜLASƏ

Məqsəd – Azərbaycan Xəzər Dəniz Neft Donanması və Dəniz Nəqliyyatı Donanması işçilərinin göz xəstəliklərinin əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsində rolunu qiymətləndirmək.

Material və metodlar

Tədqiqatda 2021-ci ildə bütövlüklə müəssisələr üzrə, sahil və üzücü heyətlərin göz xəstəlikləri nəticəsində əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi (ƏQMİ) halları araşdırılmışdır. ƏQMİ-nə səbəb olmuş xəstəlikləri XBT-10-un üç rubrikalı kodlarına müvafiq qruplaşdırılmışdır: 8 hal göz qapağı xəstəlikləri; 5 hal gözyaşı yollarının xəstəlikləri; 276 hal konyunktiva xəstəlikləri; 5 hal buynuz qişa xəstəlikləri; 16 hal göz travmaları. ƏQMİ halləri donanmalar üzrə ayrılıqda (205 XDND-də, 96 DND-də) və ayrı-ayrı peşə qruplarında (matroslar, mexaniklər, motoristlər, bosmanlar, kapitan və kapitan köməkçiləri, kranmeysterlər, elektromexaniklər və s.) müqayisə edilmişdir. Əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi hallərinin tezliyi və nisbi riskin səciyyələri müqayisə olunmuşdur.

Nəticə

Xəzər Dəniz Neft və Dəniz Nəqliyyatı Donanmasının işçilərinin (100 nəfərə görə $5,23 \pm 0,35$ və $5,8 \pm 0,57$ hal) əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi hallarının səviyyəsi bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənmədiyi göstərilmişdir. Sahil ($3,27 \pm 0,72$ və $3,79 \pm 1,66$) və üzücü ($5,50 \pm 0,39$ və $5,86 \pm 0,57$) heyətlərin əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi hallarını müqayisə edərkən oxşar nəticə müşahidə olunur. ƏQMİ səbəbləri arasında birinci yeri hər iki donanmada və bütün peşə qruplarında konyunktiva xəstəlikləri tuturlar ($57,13 - 95,16\%$).

Yekun

Üzücü heyətin əsas peşə qruplarında göz xəstəlikləri ilə bağlı əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi halları nəzarət qrupu ilə müqayisədə statistik əhəmiyyətli yüksəkdir. Əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinin səbəbləri arasında konyunktiva patologiyası üstünlük təşkil edir.

Açar sözlər: *göz xəstəlikləri, əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi, dəniz donansı, göz xəstəlikləri*

Рустамова Н.М., Гурбанова М.Г.*

РОЛЬ ГЛАЗНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ ПРИ ВРЕМЕННОЙ УТРАТЕ ТРУДОСПОСОБНОСТИ РАБОТНИКОВ КАСПИЙСКОГО МОРСКОГО, НЕФТЯНОГО И ТРАНСПОРТНОГО ФЛОТОВ АЗЕРБАЙДЖАНА

РЕЗЮМЕ

Цель – оценить уровень временной утраты трудоспособности работников Каспийского Морского Нефтяного Флота (КМНФ) и Морского Транспортного Флота (МТФ) Азербайджана вследствие глазных заболеваний.

Материал и методы

Проведен анализ случаев временной утраты трудоспособности вследствие глазных заболеваний за 2021 год по предприятиям в целом, по работникам береговой службы и профессиональ-

ным группам плавсостава. Причины временной утраты трудоспособности – основные заболевания были группированы соответственно кодам МКБ-10: 8 случаев заболеваний век; 5 случаев заболеваний слезных путей; 276 случаев заболеваний конъюнктивы; 5 случаев заболеваний роговицы; 16 случаев травм глаз. Случаи временной утраты трудоспособности сравнивали отдельно по флотам (205 в КМНФ и 96 в МТФ) и по отдельным профессиональным группам (матросы, механики, мотористы, боцманы, капитаны и помощники капитанов, кранмейстеры, электромеханики и др.). Выполнен сравнительный анализ частоты случаев временной утраты трудоспособности и показателей относительного риска.

Результаты

Установлено, что показатели уровня случаев временной утраты трудоспособности работников Нефтяного и Транспортного флотов значительно

друг от друга не отличались (5,23±0,35 и 5,8±0,57 случаев на 100 среднегодовых работающих). Сходные результаты прослеживаются при сравнении случаев временной утраты трудоспособности работников Береговой службы (3,27±0,72 и 3,79±1,66) и плавсостава (5,50±0,39 и 5,86±0,57). Заболевания конъюнктивы (57,13 – 95,16%) занимают первое место среди причин временной утраты трудоспособности как во флотах, так и во всех профессиональных группах.

Заключение

Временная нетрудоспособность вследствие офтальмопатологии основных профессиональных групп работников плавсостава статистически значимо выше чем в контрольной группе. В структуре причин временной утраты трудоспособности преобладают патологии конъюнктивы.

Ключевые слова: *глазные заболевания, временная нетрудоспособность, морской флот, глазные болезни*

Rustamova N.M., Gurbanova M.H.*

THE ROLE OF OPHTHALMOPATHOLOGY IN TEMPORARY DISABILITY OF EMPLOYEES OF THE AZERBAIJAN CASPIAN MARINE, OIL AND TRANSPORT FLEETS

SUMMARY

Purpose – to assess the level of temporary disability of workers of the Caspian Oil Fleet (COF) and the Marine Transport Fleet (MTF) of Azerbaijan due to eye diseases.

Material and methods

Cases of temporary disability of employees as a results of eye pathologies during 2021 year per enterprises as whole, per employees and per professional groups of seafarers have been analysed. Causes of temporary disability – main diseases were grouped according to ICD-10 codes: 8 cases of diseases of eyelids; 5 cases of lacrimal ducts diseases; 276 cases of conjunctival diseases; 5 cases of corneal diseases; 16 cases of eye injuries. Cases of temporary disability were compared separately by fleet (205 in CMOF and 96 in MTF) and by individual professional groups (sailors, mechanics, motormen, boatswains, captains and mates, crane master, electricians, etc.). The frequency of cases of temporary disability and the size of the relative risk have been compared.

Results

The temporary disability of employees of the Oil and Transport fleets does not differ from each other (5.23±0.35 and 5.8±0.57 cases per 100 average annual employees). A similar conclusion was achieved in comparing of cases of temporary disability of employees of Coastal service (3.27±0.72 and 3.79±1.66) and crew (5.50±0.39 and 5.86±0.57). Diseases of conjunctiva (57,13 - 95,16%) rank first among the causes of temporary disability in the fleets and in all professional groups.

Conclusion

The temporary disability as a result of ophthalmologic pathologies among main professional groups of crews is statistically significantly higher than in control group. The pathologies of conjunctivitis predominate in structure of reasons for temporary professional disability.

Key words: *eye diseases, temporary disability, marine fleet, eye diseases*

Əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi (ƏQMİ) istehsalatın bütün sahələrində iqtisadiyyata mənfi təsir edir, zəhmətkeşlərin tibbi-sosial təminatına çoxlu vəsait tələb olunur. Zəhmətkeşlərin sağlamlıq durumuna təsir edən amillər ƏQMİ-nin artmasına səbəb olur. Sağlamlıq üçün təhlükəli amillər sənayenin bütün sahələrində olduğu kimi dəniz gəmiçiliyi üçün aktuallığını saxlayırlar [1-6]. Bununla bağlı bir sıra müəssisələrdə ƏQMİ problemi diqqətlə araşdırılır. Rusiyanın Uzaq Şərq regionunda aparılan müşahidələr göstərir ki, Nəqliyyat Donanması işçilərinin ƏQMİ halları artmağa meyillidir [7-8]. ƏQMİ problemi daha çox Rusiyanın Həştərxan bölgəsində yerləşən Gəmi Təmiri və Gəmi Tikintisi müəssisələrində öyrənilmişdir [9,10,11]. Bu müəssisələrdə zərərli amillərin işçilərin sağlamlıq durumuna, o cümlədən ƏQMİ-nə səbəb olan xəstəliklərin ehtimalına təsiri sübut olunmuşdur [12,13]. ƏQMİ-nin nozoloji səbəblərə görə strukturu və rastgəlmə tezliyi Uzaq Şərq və Həştərxan dənizçiləri arasında fərqlidir. Bunun əsas səbəbi kimi dənizçilərin müxtəlif əmək şəraitində çalışması göstərilir. Azərbaycan Respublikasında Dəniz Donanması, Gəmi Təmiri və Tikintisi müəssisələri fəaliyyət göstərir, onlarda 10 minə qədər işçi çalışır. Bu işçilərin ƏQMİ-də göz xəstəliklərinin rolu və xəstələnmə riskinə görə müəssisələrin fərqi öyrənilməmişdir. Bunları nəzərə alıb Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi (AXDG) sistemində bu problemin araşdırılması həyata keçirilmişdir.

Məqsəd – Azərbaycan Xəzər Dəniz Neft Donanması və Dəniz Nəqliyyatı Donanması işçilərinin göz xəstəliklərinin əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsində rolunu qiymətləndirmək.

Material və metodlar

Tədqiqatda 2021-ci ildə Azərbaycan Xəzər Dəniz Neft Donanmasında (XDND) və Dəniz Nəqliyyatı Donanmasında (DND) işçilərin ƏQMİ halları (işçilərə verilmiş xəstəlik vərəqələri) araşdırılmışdır. ƏQMİ-nə səbəb olmuş xəstəlikləri XBT-10-un üç rubrikalı kodlarına müvafiq qruplaşdırılmışdır: 8 hal göz qapağı xəstəlikləri; 5 hal gözyaşı yollarının xəstəlikləri; 276 hal konyunktiva xəstəlikləri; 5 hal buynuz qişa xəstəlikləri; 16 hal göz travmaları. ƏQMİ hal donanmalar üzrə ayrılıqda (205 XDND-də, 96 DND-də) və ayrı-ayrı peşə qruplarında (matroslar, mexaniklər, motoristlər, bosmanlar, kapitan və kapitan köməkçiləri, kranmeysterlər, elektromexaniklər və s.) müqayisə edilmişdir. Müəssisələr və peşə qrupları üzrə 100 nəfər orta illik işçiyə düşən ƏQMİ hallarının sayı və göstəricinin orta xətası hesablanmışdır. Qruplar arasında ƏQMİ hallarının tezliyinə görə fərqin statistik əhəmiyyəti χ kvadratı meyarı ilə qiymətləndirilmiş, statistik dürüstlüyün kritik həddi 0,05 qəbul edilmişdir. Hər donanma üzrə ƏQMİ-nin səviyyəsi ən aşağı olan peşə qrupu (digər üzücü heyət) nəzarət (referent) qrupu kimi qəbul edilərək əsas peşə qruplarında ƏQMİ hallarının nisbi riski hesablanmışdır [14]. Nisbi riski kompleks səciyyələndirmək üçün 4 sahəli cədvəl tərtib edilərək aşağıdakı qaydada göstəricilər hesablanmışdır:

	ƏQMİ	
	var	yox
Əsas qrup	a	b
Nəzarət qrupu	c	d

$$\text{Nisbi risk (RR)} = \frac{a}{(a+b)} : \frac{c}{(c+d)} ;$$

$$\text{Mütləq risk (EER)} = \frac{a}{a+b} ;$$

$$\text{Nisbi riskin standart xətası (S)} = \sqrt{\frac{1-a/(a+b)}{a} + \frac{1-c/(c+d)}{d}}$$

$$\text{Nisbi riskin 95\% etibarlılıq intervalı (CI)} = \text{RR} \pm 1,963$$

$$\text{Nisbi riskin azalması (RRR)} = 1 - \text{RR} ;$$

$$\text{Nisbi riskin fərqi (RD)} = \frac{a}{(a+b)} - \frac{c}{(c+d)}$$

$$\text{Həssaslıq (Se)} = \frac{a}{(a+c)} ;$$

$$\text{Spesifiklik (Sp)} = \frac{d}{(b+d)}$$

Nəticələr və onların müzakirəsi

XDND və DND-də işçilərin ƏQMİ hallarının tezliyi barədə məlumatlar 1-ci cədvəldə verilmişdir. Bu müəssisələrdə 100 işçiyə düşən ƏQMİ halların tezliyi müvafiq olaraq $5,23 \pm 0,35$ və $5,8 \pm 0,57$ olmuş və bir-birindən statistik əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənməmişdir ($p=0,1$).

XDND-də ƏQMİ-nin tezliyi nəzarət qrupunda 100 orta illik işçiyə görə $2,62 \pm 0,61$ səviyyəsində olmuşdur.

Bu qrupla müqayisədə statistik əhəmiyyətli ($p<0,05$) xəstələnmə halları bütün əsas peşə qruplarında qeydə alınmışdır: $5,50 \pm 0,39$ üzücü heyətin hamısında, $7,92 \pm 0,96$ matroslarda, $6,36 \pm 1,45$ motorçularda, $6,21 \pm 0,91$ mexaniklərdə, $5,23 \pm 1,79$ bosmanlarda, $5,62 \pm 1,19$ kapitanlarda, $5,37 \pm 1,23$ kapitan köməkçilərində, $5,38 \pm 2,33$ kranmeysterlərdə. XDND-nin sahil və üzücü heyəti göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ göstəricisinə görə (müvafiq olaraq 100 orta illik işçiyə görə $3,27 \pm 0,72$ və $5,50 \pm 0,39$) bir birindən statistik əhəmiyyətli dərəcədə ($p=0,05$) fərqlənmişdir.

Cədvəl 1

Xəzər Dəniz Neft Donanması (XDND) və Dəniz Nəqliyyatı Donanması (DND) işçilərinin göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ hallarının tezliyi

İş yerləri və peşə qrupları	100 orta illik işçiyə düşən ƏQMİ halları	İş yerləri və peşə qrupları	100 orta illik işçiyə düşən ƏQMİ halları
XDND sahil heyəti	$3,27 \pm 0,72$	DND sahil heyəti	$3,79 \pm 1,66$
XDND üzücü heyət o cümlədən	$5,50 \pm 0,39$	DND üzücü heyət o cümlədən	$5,86 \pm 0,57$
Matroslar	$7,92 \pm 0,96$	Motorçu matroslar	$6,40 \pm 1,71$
Motorçular	$6,36 \pm 1,45$	Mexaniklər	$6,71 \pm 1,48$
Mexaniklər	$6,21 \pm 0,91$	Bosmanlar	$4,39 \pm 2,14$
Bosmanlar	$5,23 \pm 1,79$	Donkermanlar	-
Kapitanlar	$5,62 \pm 1,19$	Elektromexaniklər	$5,26 \pm 1,93$
Kapitan köməkçiləri	$5,37 \pm 1,23$	Kapitanlar	$4,39 \pm 2,14$
Kranmeysterlər	$5,38 \pm 2,33$	Kapitan köməkçiləri	$5,5 \pm 1,61$
Digər üzücü heyət (nəzarət qrupu)	$2,62 \pm 0,61$	Matroslar	$7,82 \pm 1,53$
XDND cəm	$5,23 \pm 0,35$	Motorçular	$8,97 \pm 1,86$
		Digər üzücü heyət (nəzarət qrupu)	$1,54 \pm 1,52$
		DND cəm	$5,8 \pm 0,57$

DND-də nəzarət qrupunda ƏQMİ çox aşağı səviyyədə olmuşdur ($1,54 \pm 1,52$ hal 100 orta illik işçiyə görə). Bu qrupla müqayisədə statistik əhəmiyyətli fərq motorçu matroslarda ($6,40 \pm 1,71$), mexaniklərdə ($6,71 \pm 1,48$), matroslarda ($7,82 \pm 1,53$) və motorçularda ($8,97 \pm 1,86$) qeydə alınmışdır.

DND-nin sahil və üzücü heyəti bir-birindən ƏQMİ hallarının tezliyinə görə (müvafiq olaraq 100 orta illik işçiyə görə $3,79 \pm 1,66$ və $5,86 \pm 0,57$) fərqlənmirlər ($p=0,1$).

Diqqəti cəlb edən odur ki, həm XDND-də, həm də DND-də göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ hallarının tezliyi matroslar arasında yüksək olmuşdur

(müvafiq olaraq 100 illik işçiyə görə $7,92 \pm 0,96$ və $7,82 \pm 1,53$). Əsas peşə qruplarında ƏQMİ hallarının tezliyi XDND və DND-də fərqli olsa da onların qoşa müqayisəsi statistik əhəmiyyətli fərq aşkar etməyə imkan verməmişdir ($p=0,1$).

Beləliklə, XDND və DND-də əsas peşə qruplarında ƏQMİ halları nəzarət qrupu ilə müqayisədə statistik əhəmiyyətli yüksəkdir, amma bir-birindən statistik əhəmiyyətli fərqlənmirlər. Əsas peşə qruplarında göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ-nin nisbi riskinin səviyyələri ikinci cədvəldə verilmişdir.

**Xəzər Dəniz Neft Donanmasında (XDND) və Dəniz Nəqliyyatı
Donanma-sında (DND) işçilərin göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ-nin
riskinin səciyyələri**

İş yerləri və peşə qrupları	Nisbi risk RR	Mütləq risk EER	Orta xəta S	Nisbi riskin fərqi RD	Həssaslıq Se	Spesifiklik Sp
XDND sahil heyəti	0,719	0,033	0,253	-0,012	0,739	0,200
XDND üzücü heyət	1,209	0,054	0,112	0,009	0,969	0,037
Matroslar	1,742	0,079	0,149	0,033	0,911	0,148
Motoristlər	1,400	0,063	0,244	0,018	0,750	0,322
Mexaniklər	1,365	0,062	0,171	0,016	0,877	0,162
Bosmanlar	1,150	0,052	0,355	0,006	0,571	0,465
Kapitanlar	1,235	0,056	0,229	0,010	0,777	0,263
Kapitan köməkçiləri	1,182	0,053	0,245	0,008	0,75	0,158
Kranmeysterlər	1,182	0,053	0,443	0,008	0,454	0,588
Digər üzücü heyət	0,575	0,026	0,248	-0,019	0,75	0,158
XDND cəm	1,150	0,052	0,110	0,007	0,971	0,032
DND sahil heyəti	1,00	0,045	0,408	0	0,5	0,5
DND üzücü heyət	1,276	0,058	0,131	0,012	0,941	0,075
Motorçu matroslar	1,409	0,064	0,282	0,018	0,684	0,398
Mexaniklər	1,477	0,067	0,238	0,021	0,76	0,323
Bosmanlar	0,967	0,043	0,496	-0,002	0,40	0,591
Elektromexaniklər	1,157	0,052	0,378	0,007	0,538	0,50
Kapitanlar	0,967	0,043	0,496	-0,002	0,40	0,592
Kapitan köməkçiləri	1,210	0,055	0,305	0,009	0,647	0,40
Matroslar	1,719	0,078	0,214	0,032	0,8	0,308
Motorçular	1,974	0,089	0,225	0,044	0,777	0,371
DND cəm	1,342	0,061	0,127	0,015	0,947	0,069

Göründüyü kimi, nisbi riskin səviyyəsi 0,575 – 1,974 intervalında dəyişmişdir. Mütləq riskin səviyyəsi dar intervalda tərəddüd etmişdir (0,026-0,089). Həm nisbi həm də mütləq risk DND-nin motorçuları (müvafiq olaraq 1,974 və 0,089) və matrosları (1,719 və 0,078), XDND-nin isə yalnız matroslarında (1,742 və 0,079) çox yüksək olmuşdur. Əsas peşə qruplarında nisbi və mütləq riskin aşağı səviyyəsi kapitan və kapitan köməkçilərində qeydə alınmışdır.

Göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ hallarının riskinin peşədən asılı riskinin həssaslığı yüksək (0,40-0,971), spesifikliyi isə aşağı (0,032-0,592) səviyyədə

olmuşdur. Nisbi riskin həssaslığı hər iki donanmanın üzücü heyəti üçün çox yüksək ($\leq 0,969$ və ya 97%), sahil heyəti üçün isə bir qədər aşağı (0,5 və 0,739) səviyyədə olmuşdur. Üzücü heyətin peşə qruplarında riskin yüksək həssaslığı matroslar (0,911) və mexaniklər (0,877) üçün səciyyəvidir.

Beləliklə, XDND və DND-də əsas peşə qruplarında göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ-nin riski və riskin həssaslığı nisbətən yüksəkdir. Bunu onların peşə fəaliyyəti ilə əlaqələndirmək olar. ƏQMİ-nin səbəbi olan göz xəstəliklərinin nozoloji strukturu 3-cü cədvəldə əks olunmuşdur.

Xəzər Dəniz Neft Donanması (XDND) və Dəniz Nəqliyyatı Donanması (DND) işçilərinin göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ-in nozoloji səbəbləri (cəmə görə %)

İş yerləri və peşə qrupları	Göz qapaqlarının xəstəlikləri	Göz yaşı yolları xəstəlikləri	Konyunktiva xəstəlikləri	Buynuz qişası xəstəlikləri	Göz travmaları
XDND sahil heyəti	5,88	-	88,24	-	5,88
XDND üzücü heyət o cümlədən	2,10	1,64	94,11	0,54	1,61
Matrosalar	3,22	-	95,16	-	1,62
Motoristlər	5,56	-	88,89	-	5,55
Mexaniklər	2,33	2,32	90,70	-	4,65
Bosmanlar	-	-	87,5	-	12,5
Kapitanlar	4,76	-	90,48	-	4,76
Kapitan köməkçiləri	-	-	94,44	-	5,56
Kranmeysterlər	-	-	80,0	-	20,0
Digər üzücü heyət	5,56	-	83,32	5,56	5,56
XDND cəm	2,45	1,45	93,17	0,98	1,95
Motorçu matrosalar	7,69	-	84,61	-	7,70
Mexaniklər	-	5,26	89,48	-	5,26
Bosmanlar	-	-	75,0	-	25,0
Elektromexaniklər	14,29	-	57,13	14,29	14,29
Kapitanlar	-	-	75,0	-	25,0
Kapitan köməkçiləri	-	-	90,91	-	9,09
Matrosalar	-	4,17	83,33	4,17	8,33
Motorçular	4,76	-	80,95	4,76	9,53
Digər üzücü heyət	-	-	-	-	-
DND cəm	2,12	1,70	81,65	2,75	11,77

Göründüyü kimi, ƏQMİ səbəbləri arasında birinci yeri hər iki donanmada və bütün peşə qruplarında konyunktiva xəstəlikləri tuturlar (57,13-95,16%). Göz qapağı, göz yaşı yollarının, buynuz qişasının xəstəliklərinin xüsusi çəkisi azdır ($\leq 14,29\%$) və bütün peşə qruplarında müşahidə olunmurlar. Görmə orqanının travmaları ilə bağlı ƏQMİ hallarının da payı azdır və peşədən asılı 1,61-25% intervalında tərəddüd edir. ƏQMİ-də göz travmalarının xüsusi çəkisi elektromexaniklərdə və bosmanlarda nisbətən yüksəkdir. Digər peşə qruplarında göstərici bir-birinə xeyli yaxındır.

Ədəbiyyatda göz xəstəliklərinin işçilərin ƏQMİ-də rolu barədə məlumat azdır. Şapavalova və Məmmədov [10] göstərir ki, gəmiqayırma və gəmi təmiri müəssisələrində işçilərin ƏQMİ

halları 625,45% təşkil etmiş və onların 10%-i, yəni 62,5% göz xəstəlikləri ilə bağlı olmuşdur. Bizim müşahidəmizdə Xəzər Dəniz Nəqliyyatı və Dəniz Neft Donanmalarında göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ hallarının tezliyi 100 nəfərə görə müvafiq olaraq $5,23 \pm 0,35$ və $5,8 \pm 0,57$ olmuşdur.

Bu məlumatların müqayisəsindən aydın görünür ki, ƏQMİ hallarının tezliyi bir-birinə yaxındır. Saxalin Nəqliyyat Donanmasının dənizçiləri [8] arasında ƏQMİ hallarının tezliyi 100 orta illik işçiyə görə $15,8 \pm 0,53$ olmuşdur. Bu halların 1,6%-i göz xəstəliklərinin payına düşmüşdür. Bu göstəricini nəzərə alsaq aydın görürük ki, Xəzər Dəniz Nəqliyyat Donanması işçiləri arasında göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ halları (100 orta illik işçiyə görə $5,23 \pm 0,35$) nisbətən yüksəkdir.

Qeyd edilən ədəbiyyat mənbələrində ayrı-ayrı donanmalarda və ayrı-ayrı peşə qruplarında ƏQMİ barədə məlumat yoxdur. Bu aspektdə ilk dəfə XDND və DND nümunəsində göz xəstəliklərinin ƏQMİ-də rolu aldığımız nəticələrdə izlənilir. Alınmış nəticələr göstərir ki, həm neft, həm də nəqliyyat donanmalarında göz xəstəlikləri ilə bağlı ƏQMİ eyni səviyyədədir (5,23±0,35 və 5,8±0,57 hal 100 orta illik işçiyə görə). Oxşar cəhət odur ki, hər iki donanmada üzücü heyətin ƏQMİ halları (5,50±0,39 və 5,86±0,57 hər 100 orta illik işçiyə görə) bir-birinə yaxındır və sahil heyətinin müvafiq göstəricisindən (3,27±0,72 və 3,79±1,66 hər orta illik işçiyə görə) əhəmiyyətli dərəcədə yüksəkdir. Üzücü heyətin əsas peşə qruplarında (matroslar, motorçular, mexaniklər, bosmanlar, kapitan və kapitan köməkçiləri və s.) ƏQMİ halları nəzarət qrupu ilə müqayisədə yüksəkdir. Bütün bunlar həmin peşələr üzrə əmək şəraitinin göz xəstəlikləri riskinə təsir etdiyini sübut edir.

Yekun:

Xəzər Dəniz Neft və Dəniz Nəqliyyatı Donanmasının işçiləri (100 nəfərə görə 5,23±0,35 və 5,8±0,57 hal) sahil (3,27±0,72 və 3,79±1,66) və üzücü (5,50±0,39 və 5,86±0,57) heyətlərinin göz xəstəlikləri ilə bağlı əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirməsi bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə ($p>0,05$) fərqlənmir.

Üzücü heyətin əsas peşə qruplarında əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi (100 nəfərə görə 7,92±0,96 və 7,82±1,53 matroslarda, 6,21±0,91 və 6,71±1,48 mexaniklərdə, 6,36±1,45 və 8,97±1,86 motorçularda, 5,23±1,79 və 4,39±2,14 bosmanlarda, 5,62±1,19 və 4,39±2,14 kapitanlarda, 5,37±1,23 və 5,5±1,61 kapitan köməkçilərində) hər iki donanma üzrə bir-birindən fərqlənmir ($p>0,05$), amma nəzarət qrupu ilə müqayisədə (2,62±0,61 və 1,54±1,52) statistik əhəmiyyətli dərəcədə yüksəkdir ($p<0,05$).

Xəzər Dəniz Neft və Dəniz Nəqliyyatı Donanmalarında işçilərin göz xəstəlikləri ilə bağlı əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinin səbəbləri arasında prioritet yerləri konyunktiva, göz qapağı, göz yaşı yolları və buynuz qişa xəstəlikləri tu-turlar.

ƏDƏBİYYAT:

- 1 Агаева, К.Ф., Гаджизаде, С.А. Распространенность факторов риска сердечно-сосудистых заболеваний среди судовых специалистов / К.Ф.Агаева, С.А.Гаджизаде // Казанский Мед. Журнал, – 2016. т.97, №5, – с.687-690.
- 2 Modenese, A. Macular degeneration and occupational risk factors: a systematic review / A.Modenese, F.Gobba // International Archives of Occupational and Environmental Health, – 2019. 92, – p.1-11.
- 3 Vennam, S. Heavy metal toxicity and the aetiology of glaucoma / S. Vennam, S. Georgoulas, A. Khawaja [et al.] // Eye, – 2020. 34, – p.129-137.
- 4 Canadas, P. Ocular surface pathology in patients suffering from mercury intoxication / P.Canadas, Y. Lantigua, A. Enriquez-de-Salamanca // Diagnostics, – 2021. 11, – 1326 p.
- 5 Martin-Moro, G. Maculopathy fotica: revision de la literature (II) photic maculopathy: a review of the literature (II) / G.Martin-Moro, H.Verdejo, Z.Gallardo // Archivos de la Sociadad Espanola de Oftalmologia, – 2018. 93(11), – p.542-550.
- 6 Bazeer, S. The relationship between occupation and dry eye / S.Bazeer, N.Jansonius, H.Snuider [et al.] // Ocul surf., – 2019. 17(3), – p.484-490
- 7 Мацевич, Л.М. К вопросу о заболеваемости плавсостава транспортного флота Дальневосточного региона / Морская медицина, – 2017. т.3, №2, – с.34-46.
- 8 Вагин, В.А. Заболеваемость с временной нетрудоспособностью моряков транспортного флота // Здравоохранения Российской Федерации, – 2018. 62(3), – с.121-126.

- 9 Мамедов, И.Г. Управление детерминантами заболеваемости работников судостроительных и судоремонтных предприятий / И.Г.Мамедов, М.А.Шаповалова // Здоровоохранение Российской Федерации, – 2018. 62(6), – с.316-322.
- 10 Шаповалова, М.А., Мамедов И.Г. Заболеваемость работников судостроительных и судоремонтных производств / М.А.Шаповалова, И.Г.Мамедов // Бюлетень Национального научно-исследовательского института общественного здоровья имени И.А.Семашко, – 2018. №2, – с. 87-92.
- 11 Шаповалова, М.А. Организационно-управленческая модель системной оценки заболеваемости работников мужского пола судостроительной отрасли / М.А.Шаповалова, И.Г.Мамедов // Здоровье населения и среда обитания ЗНиСО, – 2020. № (322), – с. 9-12
- 12 Сорокин, Г.А., Суслов В.А. Оценка вредности условий труда на судостроительном производстве по показателям риска здоровью судостроителей / Г.А.Сорокин, В.А.Суслов // Судостроение, – 2017. №4, – с. 57-59.
- 13 Сорокин, Г.А. Профессия и здоровье в судостроении / Г.А.Сорокин, В.Л.Суслов, Л.Е.Дедкова // Медицина труда и промышленная экология, – 2017. №19, – с. 175-176.
- 14 Стентон, Г. Медико-биологическая статистика – Москва: Изд. Практика, – 1998. – 459 с.

Müəlliflərin iştirakı:

Tədqiqatın anlayışı və dizaynı: Rüstəmov N.M., Qurbanova M.H.

Materialın toplanması və işlənməsi: Qurbanova M.H.

Statistik məlumatların işlənməsi: Qurbanova M.H.

Mətnin yazılması: Qurbanova M.H.

Redaktə: Qurbanova M.H.

Müəlliflər münaqişələrin (maliyyə, şəxsi, peşəkar və digər maraqları) olmamasını təsdiqləyir**Korrespondensiya üçün:**

Mehri Həsənağa qızı Qurbanova, Azərbaycan Tibb Universitetinin Oftalmologiya kafedrasının assistenti

E-mail: meri_ophtalmolog@yahoo.com